

LEENA HALONEN

# Neljä tapaa nähdä maailma

## Huomioita journalistien professionaalisuudesta ja kansainvälisyydestä

*Artikkeli käsittelee neljän toimittajan mielipiteitä ja käsityksiä kansainvälisestä julkisuudesta sekä pohtii näiden käsitysten yhteenkietoutumista journalistisen arjen ja ammattietiikan kanssa. Toimittajat ovat jonkinlaisina vallankäyttäjinä, julkisuuden areenan toimijoina sangen näkyvällä ja tärkeällä paikalla kansainvälisyyden kuvan muotoutumisessa. Artikkelit esittää toimittajien ratkaisumallit ammattiin sisäänrakentuneeseen sisällöllisten tavoitteiden ja arkirutiinien vaatimusten väliseen ristiriitaan. Artikkelit perustuu kesällä 1991 tehdyille teema-haastatteluille.*

■ Tässä artikkelissa tarkastelen pienen toimittajaryhmän käsityksiä suomalaisesta kansainvälisyyden julkisuudesta. Tarkoituksena on kurkistaa toimittajien omaan maailmankuvaan ja pohtia punoksia toimittajan ammatin ja asenteiden välillä. Vertailen arki-käytäntöjen ja ammattietiikan merkityksiä toimittajan työssä sekä niiden suhdetta kansainvälisten uutisten muokkautumiseen.

Kansainvälisyyden julkisuudella tarkoitan tässä hyvin laajasti tiedotusvälineiden ulkomaan uutisia, kommentteja kansainvälistymisestä, Euroopan yhdentymisestä ja koko maailmasta. Jonkinlaisena johtajatuksena on väite siitä, että journalismin arki-käytännöt muokkaavat kansainvälisyyttä käsittelevät uutiset kulttuurisilta arvoiltaan yhdenmukaisiksi ja yksiarvoisiksi.

Artikkeli perustuu osittain pro gradu -tutkielmaani Helsingin yliopiston viestinnän laitoksella. Graduni empiria koostui 23 toimittajan teemahaastatteluista kesällä 1991.

Nostan tässä artikkelissa esille neljän erityyppisen toimittajan käsityksiä. Olen linnut heidät siksi, että he edustavat selvästi havaittavia erilaisia ryhmiä 23 toimittajan joukossa. Toimittajat eivät jakaannu ryhmiin kuitenkaan välineen mukaan (kaikki televisiotoimittajat eivät vastanneet samoin kuin tässä esittelemäni), vaan tyypit ovat hajaantuneet laajasti iästä ja välineestä huolimatta. Kaikki 23 toimittajaa on kuitenkin käsityksiltään palautettavissa näiden neljän toimittajan tyyppiin, joko suoraan tai näiden tyyppien jonkinlaisina yhdistelminä. Yleisimmät tyypit olivat televisiotoimittajan ja artikkelitoimittajan ratkaisumallien kannattajia.

Käytän jatkossa esimerkkitoimittajista seuraavia nimityksiä: vaihtoehtotoimittaja (nuori nainen, pääkaupungista); paikallisradiotoimittaja (nuori mies, pääkaupungista); artikkelitoimittaja (keski-ikäinen nainen, maakunnasta); ja televisiotoimittaja (keski-ikäinen mies, ajankohtaistoimitus, pääkaupungista). Toimittajat edustavat toimitushierarki-

sesti heterogeenista joukkoa, joka on joko suoraan tai välillisesti työssään tekemisissä kansainvälisyyden kanssa.

Tarkoitukseni on tällä toimittajien esittelyllä vertailla muutaman toimittajatyypin tapoja ja malleja hallita työnsä arkea ja sisällöllisiä tavoitteita kansainvälisissä kysymyksissä.

## Professionaalinen seula

Televisioruutuihin ja lehtien palstoille valikoituvat jutut käyvät läpi journalistien pitkän ketjun professionaalisen seulan. Jutut painottuvat tiettyihin maihin, tiettyihin uutisarvoisiin tapahtumiin, jotka näyttävät uutisilta, tuntuvat uutisilta. Kansainvälisen viestinnän näyttämöllä tämä merkitsee keskustan dominointia periferian kustannuksella; kuitenkin voisi ajatella, että kansainvälisten uutisten tulisi kattaa koko pallo.

Johan Galtungin ja Mari Rugen mukaan maailma on jaettu näennäisesti autonomisiin alueisiin, joista osa kuuluu ylempään ("merkittävään, hallitsevaan, ns. top-dog") luokkaan ja osa alempaan ("underdog") luokkaan. Teorian mukaan kansainvälinen toiminta perustuu kuvaan kansainvälisestä todellisuudesta. Tämän kuvan muodostajana sekä yksilön että kansainvälisten toimijoiden kannalta tiedotusvälineet ovat oleellisia. (Galtung & Ruge 1965, 64-79) Kansainvälisen tiedonvälityksen maapallo on eri muotoinen kuin maantieteellinen: teollistuneet maat ja niistä erityisesti angloamerikkalaisen kulttuurin alueet dominoivat sekä uutisissa että viihteessä. Tämä suhteellisen yksisuuntainen tiedonvälityksen virta on kulttuurisesti maailmaa yksinkertaistava.

Yhdysvalloissa Theodore L. Glasser (1991) on tutkinut journalistisen professionaalisuuden vaikutusta kulttuurisen moniarvoisuuden, toiseuden ja erilaisuuden utisointiin. Glasserin mukaan professionaalisuus sinänsä toimii standardisoinnin ja yhtenäistämisen välineenä, sillä se määrittelee toimittajia yhdistäviä tekijöitä, mutta eri toimittajia erilaistavia tekijöitä. Professionaalisuus esiintyy myös kulttuurisena valtavirtana — erilaisuus on määritelty valtavirran kautta. (Glasser 1991, 7)

Professionaalisuuden erilaiset tavat kuten tiettyjen lähteiden käytön legitimoituminen ja journalistin kokemuksen depersonifointi muokkaavat uutiset yhdenmukaisiksi. Tapojen rikkominen erilaisuuden tai kulttuurisen moniarvoisuuden kautta on hyökkäys itse professionaalisuutta kohtaan (emt., 8). Glasser kiinnittää huomiota myös siihen, että professionaaliset arkikäytännöt eivät ole arvoiltaan ja kulttuuriselta perimältään neutraaleja, kuten monet journalistikouluttajat väittävät, vaan länsimaisen maailman kuvan kantajia (emt., 10). Journalistisessa professionaalisuudessa nämä arvot siirtyvät hiljaisen, sanattoman tietämyksen kautta seuraaville ammatinharjoittajille (emt., 12-15).

Näkevätkö toimittajat jokapäiväisessä työssään yhdenmukaistavia tapoja vai pitävätkö he professionaalisuutta ennen kaikkea ammattitaidon mittana? Miten professionaalisuuden kaksi puolta, arkikäytännöt ja ammattietiikka, toimivat yhdessä kansainvälisissä kysymyksissä — onko toimittajilla ylipäänsä ammattieettisiä ongelmia ulkomaan uutisten toimittamisessa? Millaisin erilaisin tavoin ja mallein toimittajat ratkoivat työssään sen ihanteiden ja arjen vaatimusten välisiä ristiriitoja?

## ”Kyllä Suomen lehdistö on hyvä”

Kaikki neljä toimittajaa pitivät pohjimmiltaan kansainvälistymistä positiivisena: he toisaalta korostivat kansainvälisyyttä henkisenä ja kulttuurisena prosessina, ja toisaalta painottivat Suomelle olevan tärkeää pysyä maailman kehityksessä mukana.

Kansainvälisyyden julkisuus jakoi jo mielipiteitä. Käsite on sinällään epämääräinen, yhtä yhtenäistä julkisuutta ei ole. Halusin silti haastattelussa käyttää näin hajanaisia käsitettä saadakseni selville, mitä toimittajat sillä itse ymmärtävät: esimerkiksi omaa osuuttaan julkisuuden muokautumisessa vaiko muiden. Käsite on tarkoituksenmukaista pitää laajana myös ymmärtääksemme, mitä toimittajat sanalla kansainvälisyys tarkoittavat: nyt muodissa olevaa ”kansainvälistymistä” vaiko laajempaa, globaalia asetelmaa.

Vaihtoehtotoimittaja ja televisiotoimittaja kritisoivat julkisuutta tiedollisesti hajanaiseksi ja sirpaleiseksi, vaihtoehtotoimittaja lisäksi eurokeskeiseksi; heidän kritiikkinsä tuntui kohdistuvan ennen kaikkea muiden toimittajien töihin. Artikkelitoimittaja ja paikallisradiotoimittaja sen sijaan kehuivat julkisuutta asialliseksi ja informatiiviseksi. Artikkelitoimittaja korosti ”meidän lehdistön hyvyyttä”; hän tuntui puhuvan paljon omista töistään.

Vaihtoehtotoimittaja ja televisiotoimittaja pitivät kansainvälisyyden julkisuutena lähes kaikkia aiheita, jotka koskettavat myös kansainvälistä yhteisöä. Esimerkiksi pakolaispolitiikka oli heidän mukaansa osa tätä julkisuutta. Sen sijaan artikkelitoimittaja ja paikallisradiotoimittaja puhuivat lähinnä Euroopan yhdentymisestä, läntisestä maailmasta tai EY:n talouspolitiikasta. Heidän valintaansa voi pitää tavallaan Galtungin ja Rugen ajatusten toteutumina: tapa ja totumus ohjaavat ajattelemaan kansainvälisyydestä lähinnä niitä tavanomaisimpia, tutuimpia, varmasti läpipääseviä uutisaiheita.

Vaihtoehtotoimittajan mukaan kansainvälisyydestä uutisoinnin epämääräisyys johtuukin osittain objektiivisen uutisjournalismin perinteestä — uusi ja monimutkainen tieto esitetään ”eduskuntautisen” muodossa. Sama toimittaja suhtautui myös kriittisesti uutisten suomikeskeisyyteen, oman maan näkökulmaan. Lisäksi hän ja televisiotoimittaja kritisoivat molemmat suomalaisten toimittajien ”henkistä laiskuutta”, asioihin perehtymättömyyttä — Suomessa ei juuri ole tutkivaa journalismia. Tämä kritiikki kohdistui ammatitaidon, professionaalisuuden puutteeseen; siihen, etteivät toimittajat osaa kirjoittaa selkeästi.

Kun kehitysmaat ja vieraammat kulttuurit tulivat puheeksi, artikkelitoimittaja, vaihtoehtotoimittaja ja televisiotoimittaja korostivat enemmän tiedotusvälineiden maailmanlaajuista vastuuta ja velvollisuutta kertoa koko maailman tapahtumista. Vaihtoehtotoimittajalle tämä kysymys oli kaikkein tärkein, kansainvälisyyden ja tiedonvälityksen ydinkysymys. Artikkelitoimittajan tapa käsitellä aihetta oli pohdiskeleva, mutta hieman ylimalkainen tai sutaistu. Hän tuntui olevan voimaton ratkaisemaan ongelmaa, jonka hän tosin totesi olevan hyvin tärkeä. Hän esitti ratkaisuksi jonkinlaista naiivia objektiivisuutta: asiasta täytyisi kirjoittaa enemmän niin kuin se on. Televisiotoimittaja oli hyvin perehtynyt kysymykseen, mutta vastaus oli hieman kynninen, ehkä pitkän ja kokeneen toimittajauran muokkaama: hän varoitteli ”sinisilmäisen roskan” vaaroista viitaten 1960-70-lukujen kehitysmaauutisiin.

Paikallisradiotoimittajan asenne vieraiden kulttuurien alempaan asemaan tiedonvälityksessä oli selkeä, selvästi mietitty. Hän kommentoi esimerkiksi kehitysmaista uutisointia näin:

"Mielestäni uutisten määrä on kyllä pieni, mutta oikea siinä suhteessa, kuinka paljon ne maat oikeasti koskettaa lehtien lukijoita, ja mistä lukijat on kiinnostuneita. Näkyvät sitten lähinnä jonkun uutistapahtuman yhteydessä. 60-70-lukulaiset toimittajat olivat sellaisia helposti johdateltavia toimittajia — kuplia sellaisista kolmannen maailman maista kuin Kuuba tai Nigaragua ei onneksi enää ole. Toisaalta on tämä nykyinen tietämättömyyskin aika raadoliista, mutta voi kysyä, onko yleensä tiedonvälityksen tehtäväkään kertoa näistä asioista, on niin pienet resurssit ja nykyiset lainalaisuudet."

Paikallisradiotoimittaja poikkesi mielipiteiltään selvästi kolmesta muusta. Esimerkiksi artikkelitoimittajaan verrattuna hän tiesi asiasta selvästi enemmän, oli opiskellut kansainvälisiä kysymyksiä. Hänen tapansa ratkaista kysymys oli uusi, uudenlaisen toimittajaryhmän ankara linja.

Suhtautuminen Suomeen saapuvaan konkreettiseen kansainvälisyyteen, pakolaisiin ja heistä uutisointiin, jakoi mielipiteitä. Vaihtoehtotoimittaja ja televisioimittaja kritisoivat julkisuutta provosoivaksi ja osittain rassistiseksi; heidän mielestään normaali uutisointi puuttuu. He käsittelivät kysymystä selvästi osana laajaa kansainvälisten uutisten kenttää. Paikallisradiotoimittaja otti pakolaisjulkisuuteen samanlaisen kannan kuin vieraiden kulttuurien, kehitysmaiden uutisointiin: julkisuus oli riittävää ja hyvää. Artikkelitoimittaja sen sijaan piti julkisuutta ylihysyittelevänä ja outona.

"Lehdistön rooli on kumma — pakolaisten kanssa tekemisissä olevat yleishumaanit ovat johtaneet tähän rasismiin lehdistössä. Jos Kari nyt piirtää Hesariin omia käsityksiään, hän saa tehdä sen. Oikeus siihen on kaikilla! Nämä humanisti-ihmiset liioittelee niin paljon, että rasismi Suomessa on noussut. Ei Suomessa olisi koskaan syntynytkään mitään pakolaisvastaisuutta ilman lehdistön puhetta pakolaisvastaisuudesta. Tämä on ihan älytöntä!"

Artikkelitoimittaja tuntui puolustavan kiihkeästi "sananvapautta, demokratiaa ja tasapuolista tiedonvälitystä" ja piti kaikenlaisia tiedotusvälineiden rajoitusyrityksiä vaarallisina. Artikkelitoimittaja ei silti tässäkin tarkemmin määritellyt, mitä tasapuolinen tiedonvälitys todella on.

### Arjen ja ammattietiikan voimainmittelö

Professionaalisuus pohjautuu journalismissa sellaisille odotetuille tavoille kuten faktuaalinen tarkkuus, nopeus ja aikataulussa pysyminen, esitystyylillä ja yhteisesti koettu uutisarvo. Toisaalta toimittajat pyrkivät puolueettomuuteen ja objektiiviseen totuuteen. Toimittajien professionaalisuus sisältää eräänlaisen paradoksin, sillä tiedonvälitys keskittyy enemmän uutisten muotoon kuin sen sisältöön. (Elliot 1976, 149-151.)

Tapaan uutisoida vaikuttavat lopulta enemmän oma kulttuurinen perinne, yhteiskunnallinen todellisuus, historia ja nykypäivä kuin sellaiset viestintäpoliittisesti tärkeiksi arvioidut seikat kuten omistussuhteet ja hallinto. Uutisjournalismi on pikemminkin sen

omien "journalismin lakien" ja historian kuin viestintäpolitiikan vanki. (Kivikuru 1990, 34.)

Anthony Giddensin mukaan professionaalisilla säännöillä on sekä merkitystä luova että toimintaa sanktioiva luonne. Journalistisen professionaalisuuden säännöt ovat usein niin sanottuja kirjoittamattomia sääntöjä, jotka eivät ole kausaalisia vaan pikemminkin monimutkaisia sääntöverkkoja. Sääntöä on osattava käyttää erilaisissa tilanteissa. (Hiltunen 1988, 7.) Käytännöt ja kieli ovat toisissaan kiinni niin vahvasti, että molemmat saavat merkityksensä toisen kautta. Esimerkiksi journalistinen ammattikäytäntö koostuu osittain siitä kielestä, jota käytetään toimittamistyössä. (Emt., 9) Teksti ja konteksti ovat jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa.

Pystyvätkö toimittajat näkemään professionaalisuuden yhdenmukaistavat piirteet? Millaisia oman toiminnan ja työn johtotähtiä tai tapoja toimittajilla on? Millainen suhde arjen rutiinien ja ammattietiikan välillä vallitsee?

Vaihtoehtotoimittaja, televisiotoimittaja ja artikkelitoimittaja korostivat työn ihanteena eniten oman työn, kirjoittamisen ja jutun rakentamisen tärkeyttä, yhteistyön merkitystä sekä kollegoiden että muiden kanssa, tiedonhankintaa ja jatkuvaa muiden tiedotusvälineiden seuranta, ideointia ja suunnittelua. Työn tavoitteita olivat perinteiset totuuden etsintä ja sen välittäminen eteenpäin, sosiaalinen vastuu ja valistus. Paikallisradiotoimittajan tavoitteena oli tehdä mielenkiintoista ohjelmaa ikäryhmälle, "jolle muuten ei ole tarjolla mitään". Hän myös totesi kannattavansa avointa kaupallisuutta.

Päivän arkirutiinit, samat lähteet ja kiire sanelevat vaihtoehtotoimittajan ja televisiotoimittajan mukaan turhan paljon päivän kulkua ja vaikuttavat haitallisesti juttuvälintojen ja itse juttujen syvällisyyteen. He myös allekirjoittivat väitteen tavanmukaisen työprosessin kaavoittavasta vaikutuksesta maailmankuvaan. He kokivat tämän työn sisällöllisen tavoitteen ja ulkoisten rajoitusten välisen ristiriidan turhauttavana. Molemmat ratkaisivat ristiriitaa perusteellisella ja kovalla työllä sekä yrityksellä tehdä monipuolisia ja laajoja juttuja. Toisaalta molemmat totesivat arvostavansa myös suuresti journalististen rutiinien hallintaa. Vaihtoehtotoimittaja lisäsi vielä, että tämä ristiriita on osa työtä, sen kanssa on elettävä.

Paikallisradiotoimittaja totesi toimittajien ammattietiikan ja arkirutiinien ristiriidan olemassaolon lähinnä rauhallisesti sivuuttaen. Hän ratkaisi sen arjen vaatimusten oikeutuksella. Hän kritisoi myös kovasti suomalaisia toimittajia siitä, että nämä ovat asioihin perehtymättömiä, sopuleita ja huolimattomia kiireessä. Hän sanoi arvostavansa hyvin paljon juuri rutiinien hyvää hallintaa, "ammattitaitoista journalismia". Rutiinit palvelivat hänen omia työn tavoitteitaan paremmin kuin ammattietiikka.

Artikkelitoimittaja ei nähnyt suurta ristiriitaa työn sisällön vaatimusten ja arkirutiinien välillä. Hän uskoi tässäkin suomalaisen lehdistön laatuun ja kykyyn huolehtia sisällöllisistä tavoitteista rutiineista huolimatta. Hän oli myös ehdottomasti sitä mieltä, ettei kaavamainen työ johda journalisteilla kaavamaiseen maailmankuvaan.

"Höpöhöpö! Anteeks nyt vaan, mutta miten tollasta voidaan edes väittää? Me toimittajat sentään pyrimme eroon kaikista byrokraattisista kuvioista."

Jätin haastatteluissa tarkoituksella määrittelemättä kansainvälisen etiikan käsitteen journalismissa; näin sain esille sen epämääräisyyden ja -varmuuden, jolla toimittajat asiaa käsittelevät. Sekä artikkelitoimittaja että paikallisradiotoimittaja kysyivät ihmetel-

len, mitä kansainvälinen etiikka journalismissa on. Kuitenkin myös suomalainen toimittajajärjestö on hyväksynyt kansainvälisen eettisen säännösten. (Ks. tarkemmin Holopainen 1987) Ei siis voi sanoa, että säännöstö olisi hyvin suosittu tai tunnettu.

Ammattietiikka oli toimittajille jonkinlainen alitajuinen, takaraivossa kiinni oleva tuki. Kaikki neljä sanoivat käyttävänsä ammattieettistä harkintaa silloin tällöin, tosin yleensä muistikuvan mukaan. Esimerkit ammattieettisestä harkinnasta koskivat eniten yksityisyyden suojaa kotimaassa. Kansainvälisen etiikan käyttö oli lähes vierasta, vain vaihtoehtotoimittaja oli kysymyksiä harkinnut. Televisiotoimittaja korosti käyttävänsä sekä kotimaan- että ulkomaan uutisissa lähinnä omaa etiikkaansa. Paikallisradiotoimittajalle ammattietiikka oli selvimmin juridinen, arkitilanteita ohjaava säännöstö, ei niinkään eettinen ohje.

Paikallisradiotoimittaja ja artikkelitoimittaja antoivat suomalaisten tiedotusvälineiden tämänhetkisellettiikalle kotimaan- ja ulkomaan uutisissa yleisesti hyvän arvostuksen. Televisiotoimittaja suhtautui asiaan hieman ohimennen, piti etiikan tasoa kohtuullisen hyvänä. Vaihtoehtotoimittaja totesi etiikan tason laskeneen, esimerkiksi Iltalehdissä ja varsinaisessa roskalohdistössä.

Sekä kotimaisen että kansainvälisen ammattieettisen normiston kehittämisessä toimittajien mielipiteet olivat samantyyppisiä. Kukaan ei kaivannut normeja lisää, niiden katsottiin vankeuttavan. Vaihtoehtotoimittaja kommentoi asiaa näin:

"En oikein tiedä, onko tällaisia kysymyksiä normeilla esitettävissä. Toimittajan pitäisi vain kokea velvollisuudekseen puhua oleellisia maailmantilanteesta. Pelkkä uutisointi viitteillä tuntuu rikolliselta. Mutta on vaikea sanoa, voiko tällaisia asioita yleensä määritellä normein. Asioista tulee helposti dogmaattisia. Se vankeuttaa ja saattaa johtaa vääräänkin suuntaan, ihmiset kyllästyy, syntyy vastareaktioita."

Kaikkiaan arkirutiinit voittivat tässäkin toimittajajoukossa ammattietiikan. Suhtautuminen etiikkaan oli lähinnä sidoksissa kulloiseenkin tilanteeseen. Ammattietiikkaa arvostettiin, mutta se jäi silti arjen varjoon. Professionaalisuuden arkirutiinien hallintaa arvostivat tavallaan kaikki; vaihtoehtotoimittaja ja televisiotoimittaja tosin näkivät Glasseria mukaillen niiden kantavan itsessään kulttuurista valtavirtaa. Myös paikallisradiotoimittaja näki tämän yhdenmukaistavan mallin, mutta piti sitä täysin oikeana ja hyvänä. Artikkelitoimittaja sen sijaan piti professionaalisuuden yhdenmukaistavuuden väitettä lähinnä provosoivana roskana.

## Maailma ei hahmotu kokonaisena

Ammattietiikka oli kansainvälisissä kysymyksissä tässä pienessä toimittajajoukossa lähes täysin vieras, uutiset muokkautuvat lähinnä arjen vaatimusten pohjalta. Pitkä professionaalinen uutisten valikoitinketju sai vain kahdelta toimittajalta, vaihtoehtotoimittajalta ja televisiotoimittajalta, kritiikkiä; kaksi muuta ohittivat asian joko sutaisten tai kylmästi. Arkirutiinien ketju kuitenkin yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa uutisvirtaa joka portaalla.

Jean-Francois Bürki pitää selviönä sitä, että uutistoiminta on aina etnosentristä, rajan tunnetta korostavaa. Positiivinen etnosentrisyys tähtää avoimuuteen ja yhteiskunnan toimeliaisuuteen, kun taas negatiivinen on eristäytyneen passiivisuuden mitta.

Periferisissä tiedonvälityksen kulttuureissa, joihin Suomikin kuuluu, molemmat vaihtoehdot ovat yleensä läsnä. Etnosentriset asenteet korostuvat journalismissa, kun sen kohde on "eksoottinen" (esim. vieras kulttuuri), ja sen ihmiskuva, suhde aikaan ja työhön toinen kuin tarkastelijalla. (Kivikuru 1990, 25.) Joukkoviestintä pyrkii toistamaan itseään, ja toiston kautta joidenkin alueiden dominointi alkaa tuntua luonnolliselta ja välttämättömältä, samoin kuin toisten syrjäänjäänti (emt., 17).

Artikkelitoimittajan ja paikallisradiotoimittajan kuva kansainvälisestä kartasta oli muokkautunut selvästi juuri tämän toiston ja joidenkin alueiden dominoinnin pohjalta. Paikallisradiotoimittajalla suhtautuminen oli hyvin johdonmukaista, sisäisesti loogista: hän tiesi paljon maailman asioista, näki uutistoiminnan lait, ja samalla piti nykyistä uutisrakennetta oikeana, tosin itsekin hieman raakana. Artikkelitoimittaja oli epälooginen. Hän ensinnäkin arvosti paljon suomalaista lehdistöä kansainvälisissä kysymyksissä; seuraavassa hän haukkui sitä pakolaismyönteisyydestä; ja vielä hän oli sitä mieltä, että tietysti vieraista kulttuureista ja kehitysmaista täytyisi kirjoittaa enemmän ja "tasa-puolisesti". Artikkelitoimittajan tapa hallita kansainvälistä julkisuutta oli kaikkein epäselvin, sisäisesti epäloogisin.

Vaihtoehdottoimittaja ja televisiotoimittaja näkivät kansainvälisyytenä koko julkisuuden, koko maailman. Molemmat näkivät arkirutiinin vaarat, yhdenmukaistavan ja kaavoittavan mallin ja ymmärsivät sen vastuun, joka tiedostuvälineillä maailmankuvan muokkautumisessa on.

Kivikurun mukaan suomalainen uutistoiminta on konservatiivista. Se muodostaa kehiiä, joiden ulkopuolelle raportointi harvoin yltää. (Kivikuru 1990, 23.) Muutosta on tapahtunut 1980-luvulla ainoastaan suhtautumisessa Eurooppaan, jonka osuus uutisista on kasvanut. Kivikuru viittaa Pfaffin termiin "euroskleroosi", Eurooppa-innostus, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että läntisen kulttuuripiirin ulkopuolelle liikenee yhä vähemmän huomioita. (Emt., 24-25)

Artikkelitoimittaja ja paikallisradiotoimittaja olivat selvästi Eurooppa-innostuksen vallassa, ei tosin EY:tä ihannoiden, vaan lähinnä vain Euroopasta puhuen. Jonkinlaisia eurosentrismityyttä oli sekin, että vain vaihtoehdottoimittaja otti oma-aloitteisesti puheeksi muut maanosat, vieraammat kulttuurit. Professionaalisuuden kulttuurinen yhdenmukaistavuus todella näyttää toimivan.

Ei ole kuitenkaan yhdentekevää, miten muuttuvasta maailmantilanteesta uutisoidaan ja kirjoitetaan. Hieman liioitellen olemme lähestymässä sitä aikaa, jolloin kansainväliset ja kotimaiset uutiset limittyvät toisiinsa. Uutiset ja ratkaisut koskettavat kaikkia yhteiskunnallisia tasoja aina perheestä kansainväliseen yhteisöön, ja siksi journalistien professionaalisuus ja sen suhde kansainvälisyyteen on hyvin ajankohtainen kysymys. Tiedonvälityksen antamat virikkeet kansainvälisyydestä ovat melkein ainoita kansainvälisyyttä koskevia virikkeitä vastaaanottajien arkimaailmassa, sillä vain harvalla on naapurissaan ulkomaalainen.

### **Neljä tapaa hallita ristiriita**

Nämä neljä toimittajaa ovat esimerkkejä erilaisista journalistisen arkikäytännön, ammattietiikan ja kansainvälisyyskysymysten hallinnoinnista. Miten erilaiset toimittajat

pystyvät työskentelemään tässä ammatin sisällöllisten tavoitteiden ja arjen vaatimusten välisessä ristiriidassa?

Artikkelitoimittaja edustaa jonkinlaista naiivia journalismia, joka uskoo hyvän tarkoituksen johtavan oikeaan lopputulokseen. Hän esiintyi mielellään demokratian ja tasapuolisen journalismin edustajana, mutta ei ollut kovinkaan hyvin selvittänyt itselleen, mitä tämä journalismi on. Hän halusi ehdottomasti olla kansainvälinen, mutta ei oikein tiennyt, mitä sillä tarkoitti. Artikkelitoimittajan kansainvälisyys tuntui ennen kaikkea fraasilta.

Paikallisradiotoimittaja edustaa tavallaan ihanteiden hylkäystä, kovan ammattitaidon korostamista rutiinin muodossa. Hän poikkesi muista toimittajista selvästi ratkaisumallillaan, joka oli ankarin ja myös hänen itsensä myöntämänä hieman raadollinen. Hän kannatti vahvimman oikeutta, ja kaupallista menestystä onnistuneen journalismin mittarina. Hän halusi selvästi erottua muista toimittajista, joita ei arvostanut juuri lainkaan. Erityisesti hän paheksui 1960- ja -70-lukujen toimittajien maailmanparantamista. Vaikka paikallisradiotoimittajan asenne oli kova ja ankara, se oli ainakin hyvin looginen.

Televisiotoimittaja ja vaihtoehtotoimittaja edustavat lähes samaa tapaa ratkaista ristiriita. Molemmat korostivat kovaa työtä, ihanteiden jatkuvaa muistamista, perehtyneisyyttä ja sitkeää yritystä rikkoa maailmanlaajuiset uutisvalikoinnin lait. Heidät erottaa toisistaan oikeastaan vain kokemus, televisiotoimittajan epäusko muutoksen mahdollisuuteen ja kyynisyys. Lisäksi televisiotoimittaja halusi erottaa perehtyneisyydestä "sinisilmäisen roskan".

Televisiotoimittajan ja vaihtoehtotoimittajan ratkaisumalli on kaikkein vaativin, sillä he joutuvat työskentelemään koko ajan ammatin sisäisen ristiriidan tiedostaen ja sitä vastaan taistellen. Toisaalta heidän mallinsa tuntuu parhaimmalta, sillä se on ainoa, joka pureutuu ristiriidan poistamiseen. Artikkelitoimittajan naiivi journalismi, usko hyvään tarkoitukseen hautautuu hyväuskoisuuteensa. Paikallisradiotoimittajan malli, ristiriidan ratkaisemisen hylkääminen, ei poista ristiriitaa.

## Kirjallisuus

- ELLIOT, Philip. Media Organizations and Occupations. An Overview. Teoksessa: ARNOLD, Edward. Mass Communication and Society. The Open University Press, Great Britain 1976.
- GALTUNG, Johan & RUGE, Mari. The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. Journal of Peace Research 2(1)/1965.
- GLASSER, Theodore L. Professional Knowledge and the Ideals of a Liberal Education: Taking Diversity Seriously. Esitelmä. Annual convention of the Association for Education in Journalism and Mass Communication. Boston, August 10, 1991.
- HILTUNEN, Eeva. Zimbabwelainen journalistinen professio; tulkinta The Heraldin ja The Sunday Mailin vuoden 1986 ympäristöartikkeleista. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen pro gradu -tutkielma, 1988.
- HOLOPAINEN, Veli. Toimittajan kansainvälinen vastuu. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja A/58/1987.
- KIVIKURU, Ullamaija. Muinaisjäänne vai villakoiran ydin? Keskustelua paikallisuudesta tiedonvälityksessä. Helsingin yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja 1A/8/1990.